

Унапређење одрживих,
инклузивних,
научно и доказима заснованих
решења за Агенду 2030 и
њене циљеве одрживог развоја да
се нико не остави
иза

Статусни документ АИЦЕСИС

јул 2025. године

1. Увод

Као што је истакло Међународно удружење економских и социјалних савета и сличних институција (АИЦЕСИС) током Политичког форума на високом нивоу 2024. године, напредак ка остварењу Циљева одрживог развоја (ЦОР) је и даље недовољан. Ово кашњење произилази из комбинације непосредних ограничења - као што су ограничени финансијски ресурси, поремећаји повезани са климом и политичка нестабилност - и структурних изазова, посебно оних повезаних са усклађивањем индикатора ЦОР, доступношћу података и недостацима националних капацитета. У светлу ових препрека, јачање мултилатералне сарадње је кључно.

АИЦЕСИС, захваљујући свом саставу од више заинтересованих страна, промовише побољшану сарадњу кроз мрежу од преко седамдесет институција на четири континента. Ови економски и социјални савети и слична тела су препознати као инклузивне платформе за дијалог и стручност у области политика, ослањајући се на учешће цивилног друштва, послодаваца, синдиката и омладинских организација. Њихов колективни допринос служи као вредан ресурс за развој и спровођење одрживих јавних политика.

Да би се обавезе претвориле у конкретне акције за спровођење ЦОР, неопходна су партнерства између влада, предузећа и организација цивилног друштва. Мандат АИЦЕСИС је у потпуности усклађен са овим областима конвергенције. Рад Економских и социјалних савета широм света олакшава размену знања и најбољих пракси између земаља, доприносећи мобилизацији ресурса у подршци инклузивним и праведним моделима развоја. У том контексту, АИЦЕСИС је основао радну групу састављену од Економских и социјалних савета Бразила, Камеруна, Чада, Марока и Зимбабвеа, при чему је Мароко председник Уније економских и социјалних савета и сличних институција (UCESA)¹, који служи као извештач групе. Испитивањем напретка који су постигле ове земље и повлачењем паралела између њихових искустава, Економски и социјални савети имају за циљ да истакну изазове и формулишу препоруке које би потенцијално могле користити међународној заједници. Њихове различите перспективе су синтетизоване у овом документу, одражавајући виталност партнерстава Југ-Југ и уско се усклађујући са циљевима Циља одрживог развоја 17.

Овај документ са ставом је резултат заједничког напора Економских и социјалних савета Бразила, Камеруна, Чада, Марока и Зимбабвеа. На основу званичне документације и доприноса које је доставила свака национална институција, извештај нуди упоредни преглед напретка постигнутог у спровођењу пет одабраних циљева одрживог развоја: 3, 5, 8, 14 и 17. Испитивањем заједничких искустава и истицањем заједничких увида, радна група настоји да допринесе глобалном размишљању о одрживом развоју и да ојача вредност сарадње Југ-Југ. Овај документ је део ширег напора АИЦЕСИС да промовише размену пракси и знања у складу са циљем одрживог развоја 17 и да подстакне конструктиван дијалог међу земљама које се суочавају са сличним развојним изазовима.

¹ UCESA је регионална организација основана 2001. године, која обухвата 23 афричке земље. Њен главни циљ је промоција афричке интеграције и подстицање социјалног дијалога. UCESA има законски статус посматрача у ECOSOC. Седиште организације налази се у Рабату (Мароко). За више информација: www.ucesa.africa

2. Преглед унапређења циљева одрживог развоја

Циљ одрживог развоја 3 (Добро здравље и благостање)

Процена напретка

Глобално, чланови радне групе су постигли значајан напредак ка остваривању Циља одрживог развоја 3 (Здравље и благостање), посебно кроз проширење универзалног здравственог осигурања. Мароко је недавно генерализовао обавезно здравствено осигурање (АМО). Генерализација АМО представља стратешку реформу усмерену на обезбеђивање основног права на приступ здравственој заштити широм земље кроз постизање универзалног здравственог осигурања (УНС) под финансијски одрживим условима. Бразил је такође напредовао у здравству аутохтоног становништва и здрављу жена, уз мере за повећање приступа, поштовање културних специфичности и решавање родних неједнакости. Програми као што је „Здравље у сат времена“ допринели су проширењу неге у основним здравственим јединицама, пружајући агилније и ефикасније услуге. Поред тога, јачање Националног система менталног здравља такође је био кључни одговор на повећану потражњу, промовишући емоционално благостање становништва. У Зимбабвеу, према Извештају о глобалном одрживом развоју за 2024. годину, земља је уложила значајна средства у системе јавног здравља, здравље мајки и одговор на ХИВ/СИДУ. Напори за универзално здравствено осигурање (УНС) напредују, упркос разликама у приступу и финансирању здравства. У Чаду је такође примећен напредак, посебно кроз оснивање Националне фондације за здравствено осигурање (CNAS) 2021. године, која подржава социјалну заштиту и универзалну здравствену заштиту.

Изазови

У Бразилу, сталне расне разлике се одражавају на исходе здравља мајки, при чему црнкиње имају двоструко већу стопу смртности мајки од белкиња. У Мароку, новореструктурирани здравствени систем и даље се суочава са изазовима у пружању специјализоване неге, док авансна плаћања остају препрека равноправном приступу. У Камеруну, болести које се могу спречити, попут маларије и туберкулозе, и даље доводе до хиљада смртних случајева сваке године, што истиче системске слабости у контроли болести и инфраструктури јавног здравља.

Препоруке

Решавање ових вишеструких изазова захтева спровођење свеобухватног скупа структурних мера. Прво, поједностављење административних процедура кроз дигитализацију и убрзање механизма надокнаде трошкова; темељна ревизија прагова доприноса и стопа надокнаде трошкова како би се побољшала равноправност, са посебном пажњом на ситуацију samozапослених радника и других рањивих група. Треће, неопходно је јачати здравствену инфраструктуру у недовољно опслуженим и руралним подручјима како би се ублажиле територијалне разлике и промовисало инклузивно пружање услуга. Четврто, ефикасније комуникационе стратегије за информисање становништва о њиховим правима и расположивим бенефицијама како би се подстакло шири упис и неговало веће поверење у систем. Такође је важно дати приоритет инвестицијама у примарну здравствену заштиту. Стога, препознавање здравља као основног права и покретача одрживог развоја требало би да настави да води јавне политике. Штавише, промоција менталног здравља треба да буде уздигнута као приоритет јавне политике. То подразумева јачање приступа висококвалитетним психијатријским и психолошким услугама, у складу са тренутним научним напретком у заштити менталног здравља, и ревизију опште номенклатуре медицинских процедура како би се осигурало да су услуге менталног здравља адекватно кодификоване и надокнађене у оквиру националних система.

Циљ одрживог развоја 5 (Родна равноправност)

Процена напретка

У Мароку, две реформе Мудаване (Породичног законика) довеле су до важног законодавног напретка у области права жена. Међутим, стални изазови остају на нивоу имплементације. Важно је напоменути да је Мароко тренутно укључен у далекосежну реформу Породичног законика, укључујући преглед одредби које се односе на децје бракове, покренуту по Високим инструкцијама Његовог Величанства краља Мухамеда VI. Покренут 2023. године, овај процес има за циљ модернизацију правног оквира како би боље одражавао уставне принципе једнакости, међународне обавезе у области људских права и еволуирајуће друштвене реалности мароканских породица.

У Бразилу, институционална посвећеност родној равноправности је потврђена поновним оснивањем Министарства за жене. Од тада је настављено или покренуто неколико иницијатива за решавање укорениених неједнакости и обезбеђивање заштите и промоције права жена. Социјални програми као што је Bolsa Família (Породични додатак), који тренутно подржава више од 20 милиона породица - од којих 83% воде жене - субвенције за гас (које користе 5,4 милиона породица, од којих 90% воде жене) и Програм за набавку хране за породичне пољопривредне производе (од којих је 73% корисника жена) истичу централну улогу жена у политикама усмереним на смањење глади, сиромаштва и неједнакости.

У Зимбабвеу је влада увела политике родне равноправности и институционалне механизме како би ојачала одговоре на насиље засновано на полу. У Чаду је од 2021. године израђено и усвојено неколико законских текстова за промоцију родне равноправности и забрану дискриминације на основу пола. Стварање радио станице под називом „La voix de la femme“ (Женски глас) такође је допринело подизању јавне свести о питањима везаним за пол. У Камеруну се повећала заступљеност жена у неколико сектора запошљавања, уз подршку законодавних мера усмерених на елиминисање дискриминаторних пракси и промоцију једнаког приступа професионалним могућностима.

Изазови

Дечји бракови остају критична препрека за постизање родне равноправности и одрживог развоја. Ова пракса поткопава социјално-економске перспективе девојчица, и последично будућих жена, и самим тим омета шири економски и друштвени напредак земље. Она угрожава будућност девојчица искључујући их из система образовања и стручног оспособљавања, чиме их лишава могућности за економско учешће и аутономију. Штавише, дечји бракови продужавају циклусе сиромаштва и излажу младе удате девојчице и њихову децу озбиљним ризицима по њихово физичко и ментално здравље. У ширем смислу, стални јазови у економском оснаживању жена и њиховој праведној заступљености у сферама доношења одлука настављају да успоравају остваривање пуне родне равноправности.

Препоруке

На основу ове дијагнозе, државе чланице треба да успоставе робусне информационе системе за праћење и процену напретка у искорењивању дечјих бракова. Ови системи треба да интегришу свеобухватни скуп индикатора усклађених са правима детета и циљевима одрживог развоја (ЦОР). Посебну пажњу треба посветити прикупљању поузданих података о неформалним дечјим браковима, разводима малолетника, напуштеним дечјим невестама и случајевима породичног насиља које погађа малолетне супружнике. Поред тога, државе чланице се подстичу да ојачају механизме спровођења закона, а истовремено се баве основним социјално-економским покретачима дечјих бракова, укључујући сиромаштво, недостатак образовања и дискриминацију на основу пола.

Циљ одрживог развоја 8 (Економски раст и достојанствен рад)

Процена напретка

Државе чланице су оствариле мерљив напредак ка остваривању Циља одрживог развоја 8, који има за циљ промоцију инклузивног и одрживог економског раста, пуног и продуктивног запослења и достојанственог рада за све.

Бразил је поново потврдио своју посвећеност овом циљу кроз спровођење вишеструких иницијатива усмерених на јачање радних права и проширење могућности за достојанствено запослење за све. Повећање минималне зараде одиграло је кључну улогу у побољшању животних услова најрањивијих група становништва, истовремено стимулишући унутрашњу тражњу, чиме је допринело и социјалној правди и економском развоју. Поред тога, покренути су програми као што су Програм *Esperança Garcia*, који промовише расну равноправност у правним професијама, и Програм без узнемиравања и дискриминације, који се фокусира на спречавање и решавање узнемиравања и дискриминације на радном месту, како би се илустровала ефикасност циљаних интервенција у неговању безбедног, инклузивног и поштованог радног окружења.

Чад и Зимбабве су постигли умерен напредак ка циљевима Циља одрживог развоја 8, при чему је Зимбабве пре свега завршио развој кључних политика запошљавања.

Изазови

У Мароку, ситуација NEET (оних који нису у образовању, запослени или обуци) остаје изазов углавном за младе. У свом извештају, СЕС Марока је истакао хитну потребу за јавним стратегијама и политикама посвећеним социјално-економској интеграцији ове рањиве групе.

У Камеруну, незапосленост и ниске плате остају забрињавајуће високе, што представља значајне препреке за инклузивни економски развој и достојанствен рад. Што се тиче Бразила, упркос значајном напретку, опстанак услова еквивалентних принудном раду, посебно у руралним подручјима и међу маргинализованим групама, захтева континуирану пажњу и координисане акције на свим нивоима власти.

У ширем смислу, у многим земљама глобалног Југа, широка распрострањеност неформалног запослења представља критичну препреку за постизање циља одрживог развоја 8 и ширих циљева одрживог развоја, јер неформалност у великој мери постоји ван регулаторних, социјалних и радних права.

Препоруке

Императив је да земље ојачају своје капацитете за идентификацију, праћење и анализу NEET популација. Паралелно, требало би да спроведу превентивне мере како би смањили прилив нових младих у статус NEET, посебно осигуравањем ефикасног спровођења обавезног образовања до 16 година. Ово захтева усвајање одговарајућих мера задржавања у школи и реинтеграције, уз подршку активног ангажовања родитеља, локалних заједница и других релевантних заинтересованих страна. Поред тога, могућности јавног стручног оспособљавања требало би да се прошире у руралним подручјима, са наставним плановима и програмима и специјализацијама усклађеним са локалним економским структурама и потребама територијалног развоја.

Циљ одрживог развоја 14 (Морски живот)

Процена напретка

Спровођење Циља одрживог развоја 14 открива разлике међу државама чланицама, углавном обликоване њиховим географским контекстом. Приметно је да многи индикатори у оквиру овог циља нису применљиви на земље без излаза на море као што су Зимбабве и Чад. Међутим, обе земље су прилагодили релевантне циљеве кроз иницијативе за управљање копненим водним ресурсима. Чад је, посебно, увео заштитне мере усмерене на очување језера Чад, виталног слатководног екосистема.

Бразил је усвојио низ јавних политика у подршци одрживом управљању рибарством, као што је подстицање породичне аквакултуре и марикултуре, уз снажне напоре за борбу против илегалног риболова. Значајан напредак је такође забележен у смањењу дефорестације у Амазону (62,2%), у проширењу јединица за заштиту мора, као што је АПА Коста дос Кораис (Корална обала), и у сузбијању илегалног риболова дуж обале.

Мароко је развио неколико секторских стратегија које покривају низ активности директно или индиректно повезаних са његовим поморским ресурсима. Краљевина је нагласила потребу за усвајањем нове визије засноване на инклузивном, одрживом и интегрисаном приступу - оном који може у потпуности искористити потенцијал плаве економије за стварање богатства и запошљавања, уз истовремено обезбеђивање заштите и регенерације морских екосистема.

Изазови

Загађење пластиком, деградација мангрова и недовољно праћени прекомерни риболов и даље угрожавају водни биодиверзитет. Поред тога, активности попут крчења шума и рударства у осетљивим подручјима драстично утичу на квалитет и доступност водних ресурса. Климатске промене такође доносе све веће изазове, на пример, загревање вода је у великој мери утицало на морску фауну и флору, а избељивање корала представља велику претњу биодиверзитету. Поред тога, поморски саобраћај доприноси загађењу морске средине, истичући потребу за истраживањем зеленијих и одрживијих модела поморског транспорта.

Препоруке

У том смислу, развој плаве економије, прилагођен територијалним специфичностима и структуриран око традиционалних економских сектора (риболов, туризам и лучке активности), нуди значајан потенцијал који би могао да реши ове изазове кроз интегрисани, међусекторски приступ. Поред јачања постојећих сектора, плава економија може послужити као катализатор за појаву индустрија високог потенцијала, укључујући аквакултуру, екотуризам, морске биопроизоде и биотехнологију, бродоградњу или обновљиве изворе енергије. Штавише, кључна улога територија у развоју сектора плаве економије требало би да буде ојачана у складу са напредном регионализацијом, како би се осигурао развој заснован на месту и ефикасније управљање морским и приобалним ресурсима.

Циљ одрживог развоја 17 (Партнерства)

Процена напретка

Иако су државе чланице постигле умерен напредак ка остваривању Циља одрживог развоја 17, партнерства Југ-Југ остају недовољна и по обиму и по ефикасности у различитим димензијама одрживог развоја. У Бразилу су уложени напори да се институционализује посебна радна група, коју воде Бразилски институт за географију и статистику (IBGE) и Институт за примењена економска истраживања (IPEA). Ова група је задужена за преглед национализације циљева и индикатора Циља одрживог развоја, развој нових индикатора, јачање дезагрегираних података и успостављање Националног система за праћење и евалуацију. Иако Зимбабвеов учинак у оквиру овог циља стагнира, земља наставља да показује снажно ангажовање у мултилатералним платформама, укључујући УНСДЦФ, ВНР и Агенду 2063. Међународна посвећеност Марока, која се огледа у ратификацији кључних конвенција УН и активној сарадњи Југ-Југ, посебно са другим афричким земљама, представља значајан допринос Циљу одрживог развоја 17. У оквиру своје шире агенде одрживог развоја, Економски, социјални и еколошки савет Марока наглашава кључну улогу вештачке интелигенције у унапређењу дигиталне трансформације, како кроз њен утицај на производне секторе, тако и кроз њене шире друштвене и економске импликације. Документоване студије сугеришу да би вештачка интелигенција могла повећати глобални БДП до 14% до 2030. године и значајно допринети постизању приближно 79% Циљева одрживог развоја.

Чад је предузео неколико иницијатива у подршци Циљу одрживог развоја 17 како би промовисао динамична, отворена и диверзификована партнерства. Значајне акције укључују недавно преговарање о дугу Чада у оквиру Заједничког оквира Г20, подршку пружену локалној мрежи Глобалног договора како би се подстакле компаније да остваре циљеве одрживог развоја, као и динамизацију националних механизма координације и консултација за праћење циљева одрживог развоја.

Изазови

У Зимбабвеу, ограничења домаћих капацитета и ограничен приступ одрживом финансирању настављају да ометају развој ефикасних партнерстава. У ширем смислу, усвајање вештачке интелигенције представља значајне изазове у свим земљама. Са етичке станице, управљање личним подацима остаје критична брига, с обзиром на огромне количине прикупљених информација. Поред тога, алгоритми могу репродуковати постојеће предрасуде, што резултира неправедним или дискриминаторним одлукама. Са друштвеног становишта, утицај вештачке интелигенције на запошљавање изазива све већу забринутост, посебно у вези са трансформацијом или укидањем одређених категорија послова. Структурни изазови такође и даље постоје, укључујући одсуство индикатора за праћење напретка у остваривању 17 циљева одрживог развоја и континуирано ослањање на спољно финансирање за унапређење еколошких агенди.

Препоруке

Радна група препоручује да се индикатори у оквиру овог циља одрживог развоја додатно усаврше како би прецизније одражавали и циљали широк спектар развојних циљева, које може бити тешко ускладити у оквиру партнерстава Југ-Југ. Пример вештачке интелигенције илуструје потребу за усавршавањем националних стратегија и изградњом екосистема који подржава широко усвајање вештачке интелигенције и омогућава појаву индустрија вођених вештачком интелигенцијом до 2030. године. Овај процес треба прилагодити институционалним и технолошким капацитетима сваке земље, који су неопходни за ефикасну имплементацију. У овом контексту, топло се препоручује размена знања, техничке стручности и најбољих пракси међу земљама у развоју како би се подржало међусобно учење и изградња капацитета.

3. Закључак

Анализа представљена у овом документу одражава и разноликост националних контекста и конвергенцију кључних изазова које деле Бразил, Камерун, Чад, Мароко и Зимбабве у њиховим напорима да спроведу Агенду 2030. Упркос различитим институционалним и социјално-економским реалностима, пет земаља је показало јасну посвећеност унапређењу циљева одрживог развоја, посебно у одабраним областима здравља, родне равноправности, достојанственог рада, морских екосистема и партнерстава.

Доприноси Економских и социјалних савета истичу додатну вредност инклузивних и консултативних институција у информисању јавне политике. Подстицањем препорука заснованих на доказима и дијалога са више заинтересованих страна, ова тела јачају сарадњу између цивилног друштва, приватног сектора и јавних власти, чиме се промовише развој одрживих и контекстуално специфичних решења.

У свих пет прегледаних циљева одрживог развоја, идентификовано је неколико понављајућих препрека: недовољан приступ поузданим и дезагрегираним подацима; слаба међуинституционална координација; ограничени технички и људски капацитети; низак ниво ангажовања јавности; и неадекватно укључивање локалних актера. Штавише, празнине у оквирима за праћење циљева одрживог развоја – као што је одсуство јасних индикатора за неке циљеве – ометају тачну процену напретка и отежавају формулисање ефикасних одговора.

Да би се решила ова питања, радна група препоручује јачање националних система за праћење и евалуацију, улагање у статистичку инфраструктуру и продубљивање механизма учења међу земљама у развоју. Унапређење институционалне кохерентности и јачање сарадње Југ-Југ биће кључно за унапређење Агенде 2030 и осигуравање да су напори за одрживи развој инклузивни, одговорни и отпорни.